

אין חנינה לתניא

את הגפרור שהצית את האש סיפק מפיך התוכנית, חנינא אמוך, בשיחת חולין תמימה סיפר לאחת מעובדו רשות השידור כי סוכן של חברת שטיחי כרמל, המייצרת שטיחים בארץ, נתן לו את הי כסף הדרוש לקניית השטיחים המיובאים, שהיו מוצגים-הפאר ב-הצגת תלישת החר"טים המפורסמת בתוכנית כל-בו-טק. האשה ששמעה את ההערה נרעשה. היא מיהרה אל מנהלי רשות-השידור, דיווחה להם על כך.

כך החלה הפרשה, שנסתיימה השבוע בתלישת העשרות של כל-בו-טק — העברת המסך מתפקידו זה, והרחקת כמה עובדים בלתי-קבועים.

זוהי הגירסה הרישמית של רשות השידור ושל מנהליה.

הגירסה האחרת, שהיא מרתקת הרבה יותר, מגוללת את ההשתלשלות הבאה:

לפני שבועות מספר נקראו שניים לי עימות בכל-בו-טק. היו אלה חברי-הכנסת משה שחל, יושי-בראש המועצה הישראלית לצרכנות ונושא דגל המילחמה בשחיתות בשוק הסיטונאי ומעללי משרד-החקלאות בו, ומנכ"ל משרד-החקלאות, ראובן אייזנברג, אילנד סירב להופיע, וחנינא אמוך ראה עצמו חופשי לשדר את האשמותיו של שחל בילבד.

מייד אחרי ההקרנה, פנה איילנד אל אמוך, וטען שהוא מוכן להופיע בתוכנית הבאה של כל-בו-טק. אמוך הסכים, אך איילנד דרש כי יוקצו לו 30 דקות תמימות. לכך לא יכול שום עורך-תוכנית להסכים. 30 דקות בטלוויזיה הן פרק-זמן כביר, ואפילו איילנד אינו מסוגל לרתק את ציבור הצופים למשך זמן כה רב.

אחרי סירובו של אמוך, החליט איילנד לפתוח במילחמה בכל-בו-טק, בסיגנון הי שוק הסיטונאי. הוא טילפן לכתבי-עתיו הי מקורב אלי, העוסק בענייני רדיו וטלוויזיה, וסיפר לו על מיקרים שבהם שיחדו, לדבריו, חברות מיסחריות ואישי-ציבור את עורכי התוכנית בכסף מלא.

בין השאר ציין איילנד, כי שיחור השטיחים המפורסם הוא תוצאה של תשלום שוחד לעורכי כל-בו-טק ולמפיקיו. העיתונאי מיהר לדווח על האשמותיו של איילנד לדובר רשות השידור, משה עמירב. עמירב העביר מידע זה לארנון צוקרמן, מנהל הטלוויזיה, וזה מצידו קרא לאמוך.

אמוך נדהם מן האשמות. הוא הסביר את טכניקת רכישת המוצרים המוצגים ברשות, וזו הגיע תורו של צוקרמן להיות נדהם. התברר לו כי עורכי התוכנית קיבלו פעמים רבות כספים מחברות מיסחריות כדי לממן רכישת מוצרים פגומים של חברות המתחרות בהן.

מנכ"ל רשות השידור, יצחק ליבני, שר"ת מייד בפרשה, ליבני וצוקרמן שיתפו בסודם עוד שניים: האחראית הישירה של אמוך, מנהלת-מחלקת התוכניות הדוקומנטריות בטלוויזיה, יהודית ("ג'ודי") לוז, ו-מנהל התוכניות בעיברית, מרדכי ("מוטי") קירשנבאום.

צוות זה, יחד עם אמוך, החליט לפרסם הודעה קצרה לעיתונות על החלפת מפיך כל-בו-טק והשעיית התוכנית למיספר שבועות. המנהלים ואמוך קיוו כי ההודעה לא תעורר שערוייה ציבורית, וביגלל סיבה זו אף הסכים, לדבריו, אמוך לנוסח הרישמי של: "בשיחת-חולין תמימה סיפר אמוך כי קניית השטיחים נעשתה בכספי חברה מתחרה".

האם זה הוגן?

מן הרגע הראשון של התוכנית היה ברור שהיא תשובה מאד, וגם מסוכנת מאד.

התועלת לגוייה לעין. בחברה הצרכנית

המודרנית, חשוב להעמיד את הכלים היחידים ביותר לרשות ביקורת-המיצרכים. מאות אלפי צופי כל-בו-טק יכלו ללמוד לקח, לסגל לעצמם הרגלי-קנייה סבירים יותר. חשוב מזה: עצם קיומה של תוכנית אירט-השפעה כמו כל-בו-טק משמש גורם המרתיע רמאים, גנבים, הוגי פירסומת כוזבת ומוכרי סחורה פגומה. כמו האימ"ר: "אני אודיע על זה לעולם הזה", שימש האיום, "אני אכתוב על זה לכל-בו-טק" כוה-מרתיע.

אולם דווקא הרגלי תוכנית כזאת שמוגות מלכודות לרוב. וכפי שאמר השבוע יצחק ליבני, מנכ"ל רשות-השידור: "תוכנית הי מתימרת לעמוד על מישמר האתיקה, צריכה לשמש בעצמה דוגמה לאתיקה".

איך עושים זאת? אחת הפעולות החוזרות ונישנות נגד "כל-בו-טק" היתה, כמשך זמן רב, שאין היא נותנת לחברה מרי-אשמת את ההזדמנות הנאותה לישיב על הטענות. עורכי התוכנית התנגדו עקרונית למתן התשובות בצד ההאשמות, הנהיגו שהחברה

תשובה, עליידי עריכת הכותרות ואמצעי עים דומים. אבל בטלוויזיה ניתן להגדיל עשות, בעיות דברים. מנחה או קריין, שיש לך ריעה על משחוק, יכול להביע אותה מבלי לומר אף מילה אחת. הרמת גבותי עיניים, חיוך קל בקצה הפה, תנוי להביע בצורה יעילה יותר ממאה מילים שלדעת הקריין טענתו של פלוני היא מגוחכת, וכי תשובתו של אלמוני היא עקבון לשכל הישר.

גבות-עיניים

מורמות

אומנם דניאל פאר, מנחה התוכנית, לא השפיע על תוכנה במישרין. למרות שבתודעת הצופים הצטייר פאר כשליט הכלי-כיל של התוכנית, לא היתה ידו בהכנת החומר. הוא היה המגיש בילבד, אך גם כמגיש, ודווקא בשל הצטיינותו בתפקיד זה, היתה לפאר לא-פעם השפעה

קאריקטורה של זאב ב"הארץ"

המואשמת תקבל את זכות-התשובה רק בתוכנית הבאה. נוהל זה היה בלתי-הוגן בעליל. בתוכנית אחת הוחחו בפני חברה פלוגית האשמות נוראות. היא הוצגה כרמאית לעיני מאות אלפי צרכנים. כעבור שבוע הוכיחה החברה כי הטענות נגדה היו מופרכות מעיקרן, ונבעו מחסרי-ידיעה או ממחקר בלתי-רציני. אולם הנזק כבר נעשה, במשך שבוע ירדו המכירות, ולא כל מי ששמע את האשמות המקוריות שמע גם את התשובות.

דוגמה בולטת: עורכי כל-בו-טק שידרו תוכנית קטלנית על פעולת חברת-הגרר שמוג, הזכיהו באמצעות מיבצע יום כי כל הבטחות שמוג הן עורבא-פרה. רק כי אמצעות מודעות בעיתונים יכלה שמוג להוכיח, כי העורכים פשוט העלימו את המידע החיוני, שהפריך את הטענות.

עורכי כל-בו-טק התנגדו לשינוי הנוהל הפסול, לדעתם, שידור התשובות לצד הי טענות היה פוגע במתח, יוצר בכל פעם מצב של תיקו.

אולם אחרי ירכוח ממושך נאלצו העורכים להיכנע לתיביעה, ובתוכנית האחרונה שודרה, ברוב המיקרים, תשובות הי חברות מייד עם השמעת הטענות נגדן. גם זה לא פתר, כמובן, את כל הי בעיות. כי הטלוויזיה אינה דומה לעיתון. גם עיתון יכול להפלות בין טענה ו-

לת מידע כזה. היא מתחשבת במציאות האנושית, וקובעת שטובת הציבור מחייבת את חשיפת העובדות — גם כשהחשיפה עצמה נעזרת באנשים בעלי מגיעים בלתי-טהורים.

פעולת המישטרה מבוססת על עקרון דר מה. רוב המידע המביא לגילוי פושעים בא מפי פושעים אחרים, מלשינים המוכרים את חבריהם בכסף, וממקורות מפוקפקים דומים.

משום כך לא נגרם כל זעזוע כאשר התי-ברר, כי כל-בו-טק נעזר לעיתים קרובות בחברות מיסחריות מתחרות, כדי לחשוף את המעשים הפסולים של חברות מסויימות. הספק התעורר לגבי טיב העזרה.

ברור שמותר לקבל מחברה אחת מידע על פעולת החברה מתחרה. אך האם מותר להיעזר בה גם מר בחינה כלכלית?

כאשר רוצים לגלות שהמקרר של חברה א' הוא פגום, האם מותר לקבל מידי חברה ב' עזרה בצורת רכישת מקרר של חברה א'?

בתוכנית כל-בו-טק הוצגו סחורות רבות, מהן זולות ופשוטות — כמו קופסות אבק-כביסה — ומהן יקרות הרבה יותר. מגיין באו הסחורות האלה?

צופי-התוכנית הניחו, כמובן, שהן ניקנו או נשאלו על-ידי הטלוויזיה עצמה. רשות השידור אינה משופעת בכסף, אבל הסכור מים הדרושים לרכישת סחורות מסוג זה הם כאין-וכאספ לעומת התקציב השוטף של הרשות, ואף לעומת ההוצאות על התוכנית כל-בו-טק.

השבוע, כאשר התעוררה הבעייה בכל חריפותה, תמהו כמה מראשי הרשות בקול רם: "בעצם, למה לא? למה לא יכולנו לקנות בעצמנו את הדברים?"

המותר לקחת

כסף?

אבל עד השבוע לא נשאלה השאלה, ובעלי התוכנית נאלצו לעזור לעצמם. מסתבר כי במיקרים רבים נקנו הסחורות, שהוצגו בתוכנית, על-ידי פירמות מתחרות. האם היה זה בתחום האתיקה העיתונאית?

יש בכך ספק. ברור כי הנוהל עצמו אינו תקין. מתעוררת מאליה השאלה: האם נבדקו הסחורות של הפירמה התורמת באותה קפדנות כמו אלה של הפירמה שסחורתה נפסלה בתוכנית?

שאלה שנייה: מה קרה לסחורות אלה אחרי השימוש בתוכנית? תשובת המפי-קים: התנהל רישום סדיר, והסחורות אוחסנו.

אך הגילוי שהגדיש את הסאה, ושהמ-ריץ את ראשי הרשות לנקוט צעדים דראסטיים, היה טמון בעובדה אחת שהדהימה אותם.

נמכתר זהם כי במיקרה השמי חים — וגם במיקרים קודמים — לא הסתפקו החברות המתחרות ברכישת המוצגים לתוכנית, אלא הן מסרו למפיקי-התוכנית כסף במזומנים, כדי שאלה ירכשו את הסחורות בעצמם.

גם עובדה זו באה מפי המפיך, חנינא אמוך עצמו. הוא לא ראה בכך פסול, ואכן, חקירה מהירה גילתה שאין מקום לחשד פלילי, כגון קבלת שוחד או העב-רת כספים לכיסים פרטיים.

אולם עצם הגילוי, כי חלק מן העזרה בא בצורת כסף מזומן, הגביר את כל הספקות לגבי הנוהל של קבלת סיוע מפירמות מיסחריות מתחרות. כשנעשה הדבר על-ידי רשות ממלכתית מונופוליס-טית, במיסגרת תוכנית אירט-השפעה, וי-